

I. MAGYAR TÁJÖKOLÓGIAI KONFERENCIA

2004. szeptember 17–19. között megrendezésre került Szirákon az első Magyar Tájökológiai Konferencia.

A rendezvény szervezője a SZIE MKK Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet Tájökológiai Tanszéke volt. A csaknem 100 résztvevő a háromnapos konferencia alatt 8 szekcióban dolgozott, és az utolsó nap pedig szakmai tanulmányúton vehetett részt.

A szekciók a következők voltak:

- A tájökológia néhány elméleti és gyakorlati kérdése
- Tájalkotók (élő, élettelen) vizsgálata
- Táj történet
- Tájhasználat
- Tájvédelem 1.
- Tájértékelés
- Tájvédelem 2.
- Poszter szekció

A szekciók jól felolelték a tájökológia hazai kérdéseit. Érdekes körbetekintés kaphattunk az aktuális kutatási irányzatokról, problémákról. Az előadások sokszínűsége is jól szemléltette a tájökológia tudomány interdiszciplinális voltát. Az elméleti kérdésektől (városökológia, uralkodó és alárendelt tájalkotó tényezők, agroökológia, tájesztétika) az alkalmazott tudományon keresztül (domborzatértékelés, tájváltozás elemzés, tájtörténeti vizsgálatok, tájalkotók elemzése) a gyakorlati problémákig (tájvédelem közigazgatási-szabványosítási kérdéseivel) egyaránt találkoztak az előadásokon. Előrebocsátanám STEFANOVITS PÁL akadémikus konferencia megnyitó előadását, amelyben kifejtette, hogy „A tájökológia műveléséhez csak több tudományág közötti összefüggések ismeretében szabad belekezdeni. Mindezt fényesen bizonyítja a jelenlévők szakmai tevékenysége, mutatva a sokoldalúságot. A másik ok, ami örömmre szolgál az, hogy a jelenlévők nagy többsége fiatal szakember, akik között megtaláljuk a kutatók, az oktatók és a gyakorlat képviselőit. A hangsúlyt itt a fiatalságra helyezem, mert ennek a generációnak kell megvalósítania a tájökológiai feladatokat, ennek kell elérnie a tájökológiai szemlélet általános társadalmi elfogadását és meggyőznie a lakosság széles rétegeit, hogy a nyugodt jövő érdekében a tájökológiai helyzetkép országos javítását meg lehessen valósítani.”

KISZEL VILMOS, az Országos Környezetvédelmi Tanács elnöke a konferencia résztvevőit üdvözlő beszédében kitért napjaink aktuális környezet- és természetvédelmi problémáira. Komplex példaként a budapesti agglomerációt említette: a fővárosból a környező (elsősorban zöld-) területekre mind jobban kihúzódó lakóparkok és hipermarketek zöldfelület-csökkenő és a természeti értékeket sok esetben komolyan veszélyeztető vagy megsemmisítő volta mellett felhívta a figyelmet arra is, hogy az urbanizált környezetből a falvakba költözők – néhány kivételtől eltekintve – életmódjukban nem fognak falusiakká, vidékiekké válni, szűkebb és tágabb környezetüket művelni, helyi piacokat igénybe venni. Így fordulhat elő, hogy az agglomerációban egyre nagyobb területeken tenyésznek özönnövény fajok annak ellenére, hogy a falvak népessége nemhogy csökkenne, mint az ország szélein, de folyamatosan növekszik. E komplex probléma része a népesség csökkenése a főváros pesti oldalán, ennek folyamányaként a korábban ritkábban lakott budai oldal egyre sűrűbb beépítése: néhány évtized alatt a Duna két partjának népessége kiegyenlítődik.

A kialakult viták felhívták a figyelmet a tudományterületek összefogásának fontosságára, mivel így sokkal komplexebb módon, új megközelítésekből találkozhattunk azonos problémákkal. A konferencia ráirányította a figyelmünket a táj rendkívül változatos, összetett mivoltára. A tudományterületek összefogásával sokkal pontosabban megérthetjük a körülöttünk zajló folyamatokat. Olyan kérdésekre kaphattunk választ, amelyek megválaszolása csak közösen, rendszerezett információk alapján megválaszolható.

A további plenáris előadásokban jól érzékelhető volt STEFANOVITS PÁL konferencia megnyitó gondolata a táji komplexitásról. ÁNGYÁN JÓZSEF intézetigazgató egy újfajta tájhasználati módot – az agrár-környezetgazdálkodást – és annak jelenlegi helyzetét mutatta be hazánkban. Ez a táji adottságokhoz illeszkedő gazdálkodási mód új alternatívákat kínálhat a kevésbé jó adottságú mezőgazdasági területek táji értékeinek megőrzésére. CSORBA PÉTER a tájalkotó tényezők kapcsolatrendszerének problematikájára hívta fel a figyelmet. A pontos kapcsolatrendszer feltérképezése talán a tájökológia tudomány legnagyobb kihívása. BARCZI ATTILA előadásában vázolni kívánta, hogy a tájökológia tudomány sokszínűsége és aktualitása miatt rendkívül sok oktatási intézményben, nagyon sokszínűen oktatják ezen tudományt. Ezen előadással is igazolta a konferencia létjogosultságát, hiszen szükséges egy olyan fórum, ahol éves rendszerességgel a téma kutatói a tapasztalataikat, kutatási eredményeiket kicserélhetik, problémáikat megvitathatják.

A tájökológia néhány elméleti és gyakorlati kérdése szekcióban MEZŐSI GÁBOR felhívta a figyelmet a táj-ökológiai tervezés problematikájára. A tervezés és a tájökológiai kutatások eredményei gyakran nem összevetethetők, nem nyújtanak egymásnak kellő információt. NAGY IMRE városökológiáról szóló előadásában szintén az összevethetőség, összehangoltság fontosságát hangsúlyozta, hiszen a városfejlesztésben nem nélkülözhető a humánökológia mellett a városokban élő egyéb ökoszisztémák egyensúlyának megismerése sem. Ezen problémakör áthidalására feltétlenül törekedni kellene, amely gondolattal a konferencia résztvevői messzemenőkig egyetértettek. TÓTH ALBERT előadása igen jól kapcsolódott a fenti problematikához, látványosan szemléltette a táj heterogenitását, a tájban található természetes határokat, amelyek sajnálatosan gyakran nem esnek egybe a közigazgatási, tervezési, statisztikai tájhatárokkal. Az elméleti problémafelvetéseket részben alátámasztva, részben kiegészítve a tájökológia kutatások gyakorlati megvalósulásával is találkoztunk FÜLEKY GYÖRGY, VÁRALLYAY GYÖRGY, LÓCZY DÉNES és NYIZSALOVSZKI RITA jóvoltából. Ezen előadások egy-egy érdekes témakört villantottak fel a tájökológia gyakorlati kutatásaiból. FÜLEKY GYÖRGY vaskori település régészeti feltárásához nyújtott tájökológiai kutatások eredményeit ismertette. VÁRALLYAY GYÖRGY az agroökoszisztémák érzékenységet, környezeti összefüggéseit mutatta be számos magyarországi középtáj vonatkozásában. LÓCZY DÉNES és NYIZSALOVSZKI RITA előadásában két jelentős borvidékünk (Tokaj-hegyaljai és a Villányi) földhasználat változásait elemezték, valamint a tájra gyakorolt hatásukat értékelték.

A tájalkotók (élő, élettelen) vizsgálata szekció résztvevői több oldalról közelítették meg a témát. DEÁK JÓZSEF ÁRON és KEVEI FERENCNÉ BÁRÁNY ILONA előadásukban a talaj-növény-mikrodomborzat összefüggéseire kereste a választ a Dorozsma- Majsai- homokháton. HOYK EDIT a Nyugat-Mecsekben végzett talaj-növény-alapközvet komplex összefüggés vizsgálatokat. DURAY BALÁZS a Kis-Sárrét tájhasználati módjait mutatta be geoökológiai módszerekkel. Mind a három előadás értékes alapkutatásnak tekinthető, amely megalapozott alapkutatások tájtervezésben való alkalmazása feltétlenül javasolható. MOLNÁR MIHÁLY előadása a talajok korának meghatározásáról nagyon érdekfeszítő volt. A kutatás jól alkalmazható a történeti tájökológiai kutatásokban, pl. a régészeti táj kutatásokban, település rekonstrukciókban (FÜLEKY GYÖRGY és NAGY ATTILA is ilyen témával vett részt a konferencián, illetve a JOÓ KATALIN és BARCZI ATTILA szerzőpáros kunhalomkutatásai is ezt a vonalat képviselték). Az előadás újabb bizonyossággal szolgált arról, hogy mennyire széles körű tudományterületű összefogás lehet indokolt egyes tájökológiai problémák megoldásánál.

A tájtörténet szekció előadói táji változásokat kívántak nyomon követni különböző mintaterületeken. BÍRÓ MARIANN a Duna-Tisza Köze élőhelyváltozásait követte nyomon történeti térképek és műholdfelvételek segítségével. SZABÓ MÁRIA a Csicsói holtág vizes élőhelyeinek változását elemezte, amelyhez űrfotókat is felhasználtak. VERES ÉVA előadásában a Szigetköz övzátányainak változásaival foglalkozott. Mind a három előadás segítségül hívta a térinformatika szerteágazó módszereit, azonban egyik kutatási téma sem nélkülözte a terepi, helyszíni megfigyeléseket, pontosításokat, amelyek nélkül nem képzelhető el táji változásokat nyomon követő kutatás. ILYÉS ZOLTÁN a Gyimesi tájhasználat változásokat vizsgálta társadalmi-gazdasági információk figyelembevételével. Továbbá meghallgathattuk BÁLINT MARIANNA Régészeti adatok a talajképződés ciklusaihoz a Duna-Tisza között című előadását.

A tájhasználat szekció előadásai igen heterogének voltak, sokfajta problémakört jártak körül, ám valamennyi előadás fontos vezérfonala a táji szépség, tájbaillőség jellemzése volt. Ezen táji értékek jellemzésével foglalkozó tájésztétika tudományról érdekes betekintést kaphattunk KARANCSI ZOLTÁN tolmácsolásában. GYARMATI KRISZTINA Zala megye szőlőhegyeinek építményeit, tájszerkezeti változásait elemezte, felhívta a figyelmet az épített környezet-kultúrtáj fejlődési irányainak problematikájára. PRISTYÁK ERIKA a Tisza menti ártéri gazdálkodás létjogosultságát hangsúlyozta, és mutatta be Szatmár-Beregi példa segítségével. Betekintést nyerhettünk KLING ZOLTÁN tolmácsolásában az új Vásárhelyi terv célkitűzéseibe, várható eredményeibe. GÓGÁN ANDREA új tájhasználati alternatívát, szarvasgomba termesztést vázolt fel, MÁRAI GÉZA a fenntarthatóság jegyében a biogazdálkodásban rejlő lehetőségeket ismertette.

A Tájvédelem 1-es szekció nagymértékben eltért a többi szekciótól, az előadók főleg a gyakorlati szférából érkeztek, látásmódjukkal érdekes és igen értékes szemléletmódot közvetítettek a konferencia résztvevőinek. BAJZÁT TAMÁS és CSŐSZI MÓNKA felhívták a figyelmet a hatósági munkák során tapasztalt tájképi, tájvédelmi konfliktusokra, amelyek feloldása csak az érintett felek belátása és együttműködése során oldható meg hatékonyan. Betekintést nyerhettünk a közigazgatás háttérmunkájára is. DUHAY GÁBOR előadása jóvoltából a hatályos jogszabályokkal ismerkedhettünk a tájvédelem vonatkozásában, DÓSA HENRIETTA pedig a szabványosítás fontosságát, a szabványosítás helyzetét ismertette Magyarországon, amely táj- természetvédelmi szempontból európai viszonylatban is igen előrehaladottnak tekinthető. FISKUS OLGA a tájvédelem egyik igen aktuális kérdését, a szélerőművek tájba illesztésének problematikáját fejtegette, amely módszertana még „gyerekcipőben” jár. Az engedélyezési eljárás során a kritériumok sora még kiforratlan, ezek kidolgozására igen nagy igény lenne. ANGYAL ZSUZSANNA rendkívül aktuális témáról, a salgótarjáni salakkúpok problematikájáról tartott előadást.

NAGY DEZSŐ ismertetője a tájértékelés szekció rendkívül érdekfeszítő előadása volt. Az előadó Borsod-Abaúj-Zemplén megye Jozefiánus katonai felmérések térképeinek digitális feldolgozási, georeferálási munkáit mutatta be. Olyan nagyszabású munkát ismerhettünk meg, amely a tájtörténeti kutatásokhoz nélkülözhetetlen adatokat szolgáltat, és jelentős nemzeti kincsünk (történeti térképeink) megőrzéséhez, közkinccsé tételéhez nagyban hozzájárul. KISS GÁBOR (Földtudományi Természetvédelmi Felmérés), MOLNÁR ZSOLT (Magyar Élőhely Térképezési Adatbázis), valamint KUTI LÁSZLÓ (Magyarországi nagytájak agrogeológiai értékelése) olyan adatbázis építések részeredményeiről számoltak be, amelyek fontos és részletes információkkal szolgálhatnak a tájértékelésben kutatni, tervezni szándékozóknak, valamint természeti értékeink megőrzéséhez is nagyban hozzájárulhatnak. A szekcióban találkozhattunk még gyakorlati tájértékelésekkel is. BARTON GÁBOR tolmácsolásában a romániai Veres-patak tájökológiai értékelését, valamint SZILASSI PÉTER a Káli-medence mezőgazdasági tájhasználatát elemezte előadásában. Továbbá érdekes előadást hallgathattunk meg BERKI IMRÉTTŐL a bükk és kocsánytalan tölgy klímatoleranciájáról.

A tájvédelem 2 szekcióban FLACHNER ZSUZSANNA (Környezetállapot-értékelési Program) ismertette velünk. BAGI ISTVÁN egy jelentős, tájképi szempontból sem kívánatos invazív növényfaj, a bálványfa terjedését és visszaszorítási lehetőségeit vázolta fel előadásában. NAGY ILDIKÓ RÉKA a kis vízfolyások tájvédelmi szempontú tájértékelésének módszereit ismertette a konferencia hallgatóságával. SZALAI ZOLTÁN előadásának témája a növények nehézfém felvevő képessége volt, vizsgálatait öntéstalajokon végezte. HORVÁTHNÉ OFFENTÁLER ANITA előadásában a tájépítészeti lehetőségeket ismertette a kétéltűek védelmében. CSIMA PÉTER és szerzőtársai előadásukban a Világörökségi Listára felkerült Hollókő táji értékeit foglalták rendszerbe, valamint bemutatásainak lehetőségeit vázolták. Különös aktualitást adott az előadásnak, hogy a konferencia harmadik napi kirándulásának egyik célpontja is Hollókő volt. Így jó lehetőség kínálkozott az elhangzottak terepen történő megfigyelésre is.

A poszter szekció 29 poszterével igen magas színvonalat képviselt. A bemutatott témák jól összecsengtek az előadások témáival, lehetőséget biztosítva a részeredmények bemutatására. Tartalmi szempontból jórésztük előadásként is bemutatható lett volna, ezzel is bizonyítván a szerzők rátermettségét, elhivatottságát.

A konferencia harmadik napja terepi tanulmányút volt, amely a Kazári riolittufa feltáráshoz, illetve Hollókőre vezetett. Választásunk a helyszíneket illetően szándékos volt. Az erdőből felvillanó riolittufa felszín, a puha kőzetbe vájt eróziós árkok holdbéli tájra emlékeztetnek. A helyszín jól példázza a táji „szépség” fogalmának megfoghatatlanságát, hiszen ez a feltárás tulajdonképpen egy nyílt tájseb, amely a táj folyamatos pusztulásához vezet. Mégis érdekes és szép a látvány, jelenlétét nem éreztük csúnyának, bántónak a tájban. A tájészttikai szépség relativitására több résztvevő is utalt helyszíni, rögtönzött előadásában. Igen jól példázza a tájértékelés létjogosultságát az a tény, hogy a helyszín parázs hangulatú eszmecsere váltott ki a résztvevőkből. A következő célpont Hollókő volt, klasszikus példája az épített táji értékeknek, amelyek tájökológiai értelemben szintén meghatározóak. Hollókő természeti értékekben is bővelkedik, amelyek megtekintése szintén nagy érdeklődésre tartott számot. A tanulmányút a jákotpusztai farmon zárult, ahol HARTMAN MÁTYÁS kollégánk a farm ismertetése mellett baráti koccintással, jó vacsorával és finom borral szolgált a társaság számára.

A résztvevők visszajelzéseikben elismerésüket fejezték ki, szakmai szempontból is színvonalasnak ítélve a konferenciát. Felvetődött annak a lehetősége is, hogy ekkora érdeklődés mellett érdemes lenne akár évenként ismételni a szakmai találkozót.

Örömmel vállaltuk fel a hazai első konferencia szervezését. A Tájökológiai Tanszék a jövőben meghatározó szerepet kíván vállalni a folytatásban is. Ennek érdekében a Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet és a Tanszék által alapított Tájökológiai Lapok 4. és 5. számában a konferencián elhangzott tudományos eredményeket is a szerkesztőbizottság által már korábban elfogadott kéziratok mellett közlésére szánjuk.

Összességében jónak és eredményesnek értékelhetjük a konferenciát. A nagyszámú résztvevőre való tekintettel indokoltnak tartjuk az évenkénti megrendezését. Utólag is köszönjük még egyszer mindenkinek a segítséget, a támogatást és a részvételt. A jövőben is mindenkit sok szeretettel várunk minden rendezvényünkön.

VONA MÁRTON
SzIE-MKK-KTI
Tájökológiai Tanszék